

L'objectiu central de la reforma de l'Estat del benestar és afrontar el dèficit de justícia social a Europa, harmonitzant els tres pilars de garantia, inclusió i oportunitat, tot adaptant-lo contínuament als nous reptes estratègics del segle XXI.

Crisi i elecció en la socialdemocràcia europea: la nova economia política dels estats del benestar d'Europa

Patrick Diamond

L'Estat del benestar és una de les grans conseqüències civilitzadores de la història europea del segle XX. Els seus programes i institucions personifiquen els ideals inspiradors de la socialdemocràcia de solidaritat, justícia social i igualtat d'oportunitats per a tothom.

Els estats del benestar d'Europa demostren que, contràriament a la creença neoliberal, és possible assolir un matrimoni beneficiós entre el creixement i la cohesió, el mercat i la seguretat social, la recompensa del mèrit i el suport als necessitats. La convicció que l'Estat del benestar es troba en crisi, però, s'ha establert a ella mateixa com la nova ortodòxia amb una sorprenent rapidesa entre els països capitalistes avançats. La intensificació de la competència internacional, l'envelliment de la població, el canvi en els rols de gènere tant a les llars com als mercats laborals, i les noves tecnologies, són factors que imposen severes restriccions sobre els programes de benestar concebuts per a una època pretèrita.

El terme crisi exagera inevitablement la gravetat de la situació actual a la qual s'enfronten els estats del benestar d'Europa. Però l'argument de la lectura és que mentre la missió normativa de l'Estat del benestar segueix sent tan vàlida avui com fa un segle, existeix la necessitat urgent revisar-la i actualitzar-la. L'assentament del benestar en la postguerra a l'Europa Occidental és la joia de la corona de la socialdemocràcia, però no n'hauríem de ser els presoners. Els estats del benestar s'han d'ajustar: la nostra tasca és examinar quins tipus d'arquitectura del benestar poden ajudar a aconseguir l'objectiu declarat a Europa de maximitzar la inclusió i la justícia social.

L'opció del centreesquerra avui és aferrar-se rígidament a l'*status quo* i defensar els drets existents, així com els acords distributius; abandonar l'Estat del benestar deixant que es descompongui lentament tal com ha estat advocant molt de temps la nova dreta; o

Professor a la London School of Economics, ex assessor de Tony Blair i coeditor, amb Anthony Giddens, del llibre *The New Egalitarianism*.

95

A criteri de l'autor, no hi ha cap motiu perquè els socialdemòcrates perdin la confiança en l'Estat del benestar com a un instrument eficaç de justícia social i modernització econòmica. Els ideals universals de l'Estat del benestar (solidaritat, igualtat, llibertat) són tan vàlids avui com fa un segle, però les seves institucions i programes s'han d'actualitzar per al segle XXI. Això requerirà que se centrin de forma encara més decidida en els reptes futurs. Les tendències observades al nostre voltant –envelliment de la població, declivi de la família tradicional, deteriorament de l'economia europea– seguiran tenint una gran rellevància en un context inexorablement globalitzat. El centreesquerra, però, s'ha de mostrar determinat a seguir el ritme d'un món en canvi constant, on el panorama polític evoluciona a gran velocitat i on van sorgint nous reptes. Per fer-hi front, el més important serà no rebutjar el paper de l'Estat sinó reformar-lo. Sí rotund a l'Estat del benestar, però adaptant-lo a les noves necessitats de l'Europa del segle XXI.

reformar radicalment el model social de manera que esdevingui un agent crític a l'hora de preparar les nostres societats per al futur.

Els socialdemòcrates han d'aprendre de les estratègies que d'altres ja han provat, principalment els països nòrdics, per adaptar-se als canvis postindustrials i als reptes demogràfics que es presenten des de principis dels anys 90. Escandinàvia no és un paradís socialdemòcrata, però els nòrdics han estat experts a l'hora de combinar les necessitats d'una economia oberta amb l'envelliment de la societat, i les principals prioritats de justícia social.

Existeixen, evidentment, grans divergències entre els estats del benestar dels països europeus. El model social europeu no és un concepte unitari, sinó un seguit de valors i aspiracions que varien enormement entre els diferents estats-membre. Les innovacions polítiques es poden compartir, però, perquè els governs s'enfronten a pressions transnacionals paral·leles. La història de la seguretat social ho il·lustra de manera prou succincta. Es va estendre des de l'Alemanya de Bismarck, a través de les reformes liberals, a la Gran Bretanya des de 1906-1910, fins que gairebé tots els països industrialitzats s'hi van apuntar, impulsats en part per un creixent temor envers el moviment laborista.

De fet, des de finals dels anys 70 tots els estats del benestar desenvolupats de la UE han reformulat els règims de política nacional sobre els quals es va crear la protecció social després de 1945. També hi ha noves idees i iniciatives en l'àmbit europeu en el camp de la política social, a la vegada que existeix un impuls renovat per a la reforma social i econòmica a la UE.

Per tant, s'han produït progressos, fins i tot des de finals dels anys 90. Malgrat això, els socialdemòcrates s'han esforçat per sostenir aquest impuls. S'ha produït una crisi de confiança en la capacitat del centresquerra per reestructurar l'Estat del benestar: això suposa nedar en contra

del corrent d'unes expectatives fortament arrelades, a la vegada que s'ofèn una gran quantitat de grups d'interès. Concretament, les reformes en les normes distributives de l'Estat del benestar generen inevitablement conflicte i controvèrsia política.

En primer lloc és important aclarir què entenem per Estat del benestar. En aquesta conferència, ens referirem a l'Estat del benestar en relació amb tres objectius que es reforcen mútuament:

- (1) L'Estat de la seguretat social que proporciona serveis i prestacions a tothom a través de la fiscalitat universal i la despesa pública.
- (2) L'Estat de la inclusió social que afronta problemes com la pobresa, dirigida als més vulnerables, especialment en el cas dels nens i les famílies.
- (3) L'Estat de la mobilitat social o habilitador, que elimina les divisions de classe consolidades i promou les aspiracions i la mobilitat per a tothom.

L'objectiu d'un Estat del benestar dinàmic i efectiu és lluitar contra la desigualtat social, a la vegada que s'avança en la modernització econòmica i en l'oportunitat individual per a tothom. La democràcia social s'ha preocupat històricament per combinar l'eficàcia econòmica amb la justícia social. Al segle XX, la justícia social s'havia de garantir a través de la prosperitat que sorgia en una societat capitalista.

Tal com l'analista polític alemany Wolfgang Streeck ha afirmat, la justícia social és «una restricció beneficiosa» que redueix incertesa, millora la capacitat dels treballadors per ajustar-se, acceptar el canvi i assumir més riscos. La política social també garanteix la distribució dels béns col·lectius necessaris per impulsar l'estabilitat política i la cohesió social. La socialdemocràcia europea, però, ha perdut la confiança en l'Estat

del benestar com a instrument eficaç de justícia social des dels anys 90, com a mínim per tres raons principals:

- (a) L'argument recurrent que la globalització ha convertit l'Estat del benestar en obsolet o insostenible;
- (b) El creixent debat sobre els importants reptes als quals s'enfronta l'Estat del benestar en la pròxima dècada (canvis demogràfics, ruptura de les estructures de família tradicionals, l'emergència d'uns estils de vida postescassetat) i la sospita que la reforma estructural és massa precària;
- (c) El fet que els partits socialdemòcrates han pagat un preu electoral molt elevat per les creixents tensions sobre la supervivència de l'Estat del benestar tradicional a Europa. Des de 2002, el centre esquerra a França, Dinamarca, Alemanya, Itàlia i Holanda ha patit derrotes doloroses. El Regne Unit, Espanya i Suècia són excepcions a la regla.

L'efecte combinat ha estat empènyer la socialdemocràcia europea perillosament cap a un estat de paràlisi programàtica i ideològica.

La globalització i l'Estat del benestar

L'argument que la globalització destrueix els pilars fonamentals de l'estat del benestar de la postguerra, erosionant-ne la base homogènia de classe treballadora i minant l'estat-nació, s'ha debatut abastament des de finals dels anys 70.

El títol d'aquesta conferència se'n fa ressò i és la tesi del llibre *Crisis and Choice in European Social Democracy*, de Fritz Schrapf, que durant els anys 80 sostenia que l'economia global suposaria el desmantellament de l'Estat del benestar socialdemòcrata keynesianista. La mobilitat global de la mà d'obra i del capital i la

creixent popularitat de les polítiques neoliberals es considera que converteixen en impracticables les estratègies tradicionals de la redistribució nacional.

També existeixen proves concloents que la globalització produeix un creixement que destrueix llocs de treball que té un efecte desproporcionadament negatiu sobre els que estan menys preparats. En l'economia de fabricació en massa de les anteriors generacions, molts dels menys preparats quedaven protegits pel poder dels sindicats i dels convenis col·lectius, l'impacte dels quals equiparava les compensacions dins d'una empresa. Al segle XXI, amb la competitiva economia de serveis, però, als menys preparats els manca la protecció bàsica, i s'han d'enfrontar a uns salaris reals cada cop més baixos i a la perspectiva d'una pèrdua de feina molt estesa.

S'accepta de manera generalitzada que el canvi tecnològic «influint per les habilitats» és el responsable de gran part del substancial augment en la desigualtat que hem presenciat des de finals

Els estats del benestar d'Europa demostren que, contràriament a la creença neoliberal, és possible assolir un matrimoni beneficiós entre el creixement i la cohesió, el mercat i la seguretat social, la recompensa del mèrit i el suport als necessitats.

dels anys 70 al Regne Unit i als Estats Units. La importància cada cop més gran de l'economia del coneixement (productes basats en informació o creativitat) significa que aquesta tendència és probable que es continuï donant. Un comerç i uns fluxos de capital més lliures també suposen uns salaris més baixos per als treballadors en els sectors comerciàbles.

La naturalesa inexorable de les forces de globalització, però, ha estat molt exagerada en el seu impacte sobre els estats del benestar nacionals i els règims redistributius. Les economies nòrdiques són les més obertes a un comerç i a uns fluxos de capital globals a la UE, però a la vegada han mantingut uns amplis sistemes del benestar. Els governs, individual i col·lectivament, també disposen de mecanismes que els permeten contrarestar aquestes tendències.

Tot i que la globalització crea inevitablement un nou marc per a les eleccions polítiques, el seu impacte és molt més imaginat que no pas real. La globalització és un discurs que mira d'anticipar el futur, instant els governs nacionals a adaptar ràpidament les estructures de l'Estat i els mercats de productes, capital i mà d'obra en resposta a les tendències estructurals. Les dades empíriques, però, revelen un panorama molt més complex.

A l'Europa contemporània, això es relaciona amb tres arguments que sovint es combinen sobre la globalització:

1. En una època d'inversions estrangeres directes i de capital productiu mòbil, els règims fiscals 'punitius' associats amb el benestar positiu i una prestació social àmplia només serviran per precipitar la fuga de capitals.
2. Les polítiques econòmiques nacionals estan convergint al voltant de normes neoliberalistes en una època de desregulació i liberalització financera.

3. En una època amb una elevada mobilitat de la mà d'obra, els mercats amb salaris alts i amb mà d'obra preparada són difícils de protegir, fet que impulsa una 'curse de demèrits' desreguladora en un esforç per incentivar i retenir inversions.

Quan s'exposen a un estudi empíric aquests arguments, evidentment, pateixen greus limitacions, a la vegada que exageren la mesura i els efectes homogeneïtzants de la globalització. Les economies més fortes de l'Europa Occidental són els països Nòrdics, que combinen el coeficient d'impostos/PIB més alt de la UE amb una ambiciosa prestació del benestar.

Els fets no recolzen aquest punt de vista que diu que el cost és el principal factor determinant en les decisions sobre localització: la majoria de fluxos d'inversió directa exterior es produeixen entre nacions amb costos elevats, més que no pas des d'aquestes a estats en vies de desenvolupament, i la proporció ha crescut des dels anys 70.¹ Així, doncs, els tipus impositius no són l'únic factor que determina la localització d'una empresa i les decisions d'inversió si els règims fiscals eviten de forma general efectes incentivadors adversos. Els mercats liberalitzadors faciliten la innovació i l'ajustament a un entorn econòmic canviant, però no hi ha una incompatibilitat inherent entre l'èxit en els mercats globals, una economia flexible i mantenir una prestació del benestar ambiciosa a Europa.

L'argument que les pressions contemporànies sobre els estats del benestar a Europa es poden atribuir completament a les necessitats de globalització no val la pena ni refutar-lo. La globalització s'hauria de considerar, «Menys com una dinàmica inexorable i més com una tendència per la qual existeixen contratendències o, com a mínim, per la qual es poden crear contratendències».²

Típicament, el debat reformador a Europa s'ha centrat en la qüestió de la sostenibilitat de l'Estat del benestar: modernitzar o morir. De fet, existeixen uns reptes econòmics molt reals a la UE. Però els socialdemòcrates han d'emmarcar els arguments a favor de la reforma d'una manera més persuasiva, reflectint les principals prioritats de la justícia social. L'analista polític alemany Wolfgang Merkel ha enumerat cinc prioritats de la justícia social en una societat post-industrial:

1. La lluita contra la pobresa –no només la pròpia desigualtat econòmica, sinó també els aspectes en què la pobresa (especialment la pobresa duradora)– limita la capacitat de l'individu per aconseguir autonomia i autoestima.
2. Crear uns estàndards d'educació i formació tan alts com sigui possible, basats en un accés igualitari i just per a tothom.
3. Garantir feina per a tots aquells que ho desitgin i hi estiguin capacitats.
4. Un Estat del benestar que proporcioni protecció i dignitat.
5. Reduir les desigualtats de renda i riquesa si limiten la consecució dels quatre primers objectius o posen en perill la cohesió de la societat.

Els models europeus del capitalisme del benestar no s'equiparen plenament amb aquests principis bàsics de justícia social.³ Actualment:

- La plena ocupació ja no existeix a la majoria dels estats-membre de la UE. Fins i tot els països amb uns índexs d'ocupació més elevats, com Suècia i el Regne Unit, tenen problemes d'inactivitat de les persones en edat de treballar i unes peticions de prestacions per invalidesa i malaltia cada vegada més nombroses.

El debat reformador a Europa s'ha centrat en la qüestió de la sostenibilitat de l'Estat del benestar: modernitzar o morir. Però els socialdemòcrates han d'emmarcar els arguments a favor de la reforma d'una manera més persuasiva, reflectint les principals prioritats de la justícia social.

- La seguretat contra els riscos socials és molt parcial: els sistemes del benestar proporcionen protecció contra els «antics» riscos com ara l'atur a curt termini o la malaltia i la pobresa entre la tercera edat, però no protegeixen tan bé contra els «nous» riscos: família monoparental, trencament de relacions i discapacitació a la tercera edat.
- La igualtat entre les generacions s'ha truncat ja que, tot i que els pensionistes cobren més, la pobresa entre les famílies amb nens i la pobresa infantil està creixent a tota la UE.
- El sistema de relacions industrials protegeix els membres privilegiats dels mercats laborals mitjançant uns sindicats forts i convenis col·lectius, però exclou els treballadors més dèbils i vulnerables en la competitiva economia de serveis.

- Les desigualtats en la renda i la riquesa estan augmentant a la UE, mentre que l'herència dels desavantatges socials entre els infants cada cop està més generalitzada. L'índex de pobresa infantil a la UE continua accelerant-se.

L'objectiu central de la reforma de l'Estat del benestar és afrontar el dèficit de justícia social a Europa, harmonitzant els tres pilars de garantia, inclusió i oportunitat, a la vegada que s'actualitza el model social per al segle XXI.

100

Els nous reptes de l'Estat del benestar

L'Estat del benestar del futur s'haurà d'enfrontar a uns enormes reptes exògens, com l'envelliment de la societat, que requereix el replantejament de les concepcions tradicionals sobre la jubilació; els estils de vida postescassetat; canvis socials com ara el declivi de la família tradicional; i el rendiment més dèbil de l'economia europea des de principis dels anys 90.

- Tinguem en compte l'envelliment de la població. A la UE dels 25 d'avui, més de 70 milions de persones tenen 60 anys o més, cosa que suposa el 20% de la població. Més del 30% tenen 50 anys o més. De mitjana, les persones viuen més, però el principal motiu és el baix índex de natalitat. Si comparen la UE amb els EUA, tot i que la UE té una població de 455 milions, comparat amb els 295 milions dels EUA, els EUA igualarà pràcticament la xifra de població a mitjans de segle si es continua donant la tendència actual.
- La proporció d'individus obesos a la UE d'avui és del 18%, en comparació amb el 25% dels Estats Units. L'obesitat porta a la diabetis que, com a malaltia, provoca intenses pressions sobre els siste-

Els socialdemòcrates han de redefinir el canvi com una oportunitat, més que no pas com una amenaça. En la seva implacable persecució de la reforma econòmica i de la modernització de l'Estat del benestar, els líders europeus han de desenvolupar un nou discurs: un marc simbòlic «socialment conscient».

mes sanitaris. En termes generals, les malalties cròniques (fumar, malalties del cor, diabetis i càncer) que constitueixen el 75% de totes les malalties, vénen provocades per l'estil de vida, més que no pas per infeccions.

- A la majoria de països de la UE, les xifres de divorci són més elevades, i els índexs de casaments més baixos que en el passat. Les famílies són molt més mòbils i existeix una manca de relacions familiars esteses que en el passat eren una font de recolzament social. També estem assistint a un augment en la proporció de «famílies no convencionals»: dones que tenen fills soles i parelles del mateix sexe.

- S'ha produït una reducció pronunciada en el potencial de creixement de la UE en els últims vint anys, del 2,4% a principis dels anys 90 a menys de l'1% en el període 2000-03 segons els analistes més pessimistes, cosa que col·loca noves pressions sobre la despesa pública.

Ningú no hauria de minimitzar la importància d'aquestes tendències, però els socialdemòcrates han de redefinir el canvi com una oportunitat, més que no pas com una amenaça. En la seva implacable persecució de la reforma econòmica i de la modernització de l'Estat del benestar, els líders europeus han de desenvolupar un nou discurs: un marc simbòlic «socialment conscient».

Al centre d'aquest marc hi ha d'haver un missatge simple: la competitivitat, el creixement i la feina són objectius que cal perseguir perquè ens preocupem per la vida de les persones i per les seves opcions vitals. És bo promoure l'obertura i els mercats com a vehicles per assolir la prosperitat econòmica en un món que es globalitza, però també ens hem de preocupar per com es distribueixen els fruits de la prosperitat econòmica: la cohesió i la justícia social són intrínseques d'una bona societat.

La reforma econòmica i la revitalització dels estats del benestar d'Europa van donades de la mà. Això requereix, però, unes decisions dures i la nova prioritització dels recursos, per exemple que passin de la gent gran cap als infants. L'Estat del benestar, però, no és un panorama estàtic: cal que s'adapti contínuament per enfrontar-se als nous reptes estratègics i avançar en els objectius de les polítiques socials de garantia, inclusió i oportunitat.

El repte electoral

El perill per als partits de centreesquerra és la inclinació, bé cap a la defensa de les estructures tradicionals de la prestació del benestar, bé cap

a la consolidació del proteccionisme, a la vegada que acomoden les demandes dels grups d'interès: una recepta per a la derrota perpètua. S'ha de rebutjar la temptació de prioritzar maniobres tàctiques a curt termini sobre la formulació d'una estratègia a llarg termini per governar.

Els socialdemòcrates han de crear unes coalicions electorals duradores i amb una àmplia base per a la reforma de l'Estat del benestar, a la vegada que es projecten com el partit del futur i el partit de la reforma.

És evident que això requereix coratge polític. L'experiència britànica, però, és que precisament aquelles reformes que inicialment s'havien presentat des de l'esquerra han demostrat ser especialment destacades per a la justícia social, amb la redistribució de prestacions des dels interessos més poderosos cap als més vulnerables de la societat.

Des de 1997, s'imposen quotes a l'ensenyament universitari per finançar la prestació addicional per a l'educació de nens en edat pre-escolar; els augments en la prestació universal per als infants s'han aturat per finançar crèdits fiscals específics per a les famílies més pobres; i les reformes en les condicions per rebre prestacions per als pares solters han suscitat un marcat augment en la participació de la mà d'obra femenina, el millor camí per sortir de la pobresa.

Així, els socialdemòcrates han de demostrar que estan a l'alçada d'un panorama social i econòmic que no para de canviar. Als anys 80, el Partit Laborista britànic topà amb la catàstrofe quan se l'identificà amb els sectors i regions menys afavorits de l'economia britànica, quan miraven de defensar els pobres en lloc de crear una aliança progressiva per a l'Estat del benestar en la societat britànica.

Els partits de centreesquerra han de mostrar-se forts en la seva oferta i en el seu sentit de futur, projectant-se com el partit de les noves polítiques i el partit de la modernització. En lloc

de permetre el dret a presentar l'Estat del benestar com l'últim llegat que es va apagant del corporativisme de la postguerra, s'hauria de posicionar com un agent clau de la prosperitat nacional, com una prioritat principal per al futur èxit de la nació.

El futur socialdemòcrata

No hi ha cap motiu perquè els socialdemòcrates perdin la confiança en l'Estat del benestar com a un instrument eficaç de justícia social i modernització econòmica. Els ideals universals de l'Estat del benestar (solidaritat, igualtat, llibertat) són tan vàlids avui com fa un segle, però les seves institucions i programes s'han d'actualitzar per al segle XXI.

Això requerirà que els socialdemòcrates se centrin de forma encara més decidida en els reptes futurs. Les tendències a les quals ja hem fet referència aquesta tarda (l'envelliment de la població, el declivi de la família tradicional, el deteriorament de l'economia europea) seguiran tenint una gran rellevància. El centreesquerra, però, s'ha de mostrar determinat a seguir el ritme d'un món en canvi constant, on el panorama polític evoluciona a gran velocitat i on van sorgint nous reptes.

Diverses tendències seran fonamentals per als socialdemòcrates compromesos amb l'Estat del benestar recolzat en els tres pilars de garantia, inclusió i oportunitat:

- En primer lloc, l'impacte d'una major diversitat ètnica i cultural en els estats del benestar d'Europa;
- En segon lloc, l'augment de l'individualisme cultural i econòmic amb unes demandes cada cop més grans d'autonomia i realització personal;
- En tercer lloc, el repte competitiu de l'Índia i la Xina que fa sorgir temors per a la forma de vida europea.

Els reptes són complexos, intricats i no necessàriament ben comprensos, ni tan sols entre els experts. També existeixen contratendències i matisos fonamentals. És essencial intentar anticipar un panorama econòmic i social en continu canvi, més que no pas esperar fins que el canvi ens esclafi. La pregunta central per a la socialdemocràcia és: pot definir un nou sentit de comunitat liberal que reconciliï la set d'autonomia i llibertat d'elecció individual amb els beneficis i les responsabilitats de la comunitat?

Un món menys deferent i més democràtic amenaça amb una crisi de legitimitat per a uns polítics que miren de preservar la relació tradicional entre ciutadans i Estat. En qualitat d'institucions concebudes per a una època pretèrita, semblen menys capaces de respondre a les pressions i els reptes del món d'avui, i, per tant la dreta prepara el seu atac. El més important, però, no és rebutjar el paper de l'Estat, sinó reformar-lo.

Conseqüències de la major diversitat ètnica i cultural

La primera tendència és la relació entre l'Estat del benestar i l'ètnicitat i la raça. Es tracta, evidentment, d'una qüestió molt complexa i, per tant, hem de procedir amb molta cautela.

La implicació és que la raça ha creat una sèrie de dilemes morals i polítics per als socialdemòcrates, atiat per la fusió de dos experiments socials històrics dels últims cinquanta anys. El primer és l'Estat del benestar modern i la idea de compartir recursos amb els estrangers com a ciutadans iguals. El segon és el creixement i la celebració de la diferència i la diversitat social, ètnica i racial, i d'unes fronteres més obertes que contribueixen a una major varietat humana en els estats liberals moderns.⁴

Això ha donat lloc a diversos dilemes progressistes de centreesquerra des de finals dels anys 70. El més notable és la potencial tensió entre solidaritat i diversitat. En essència, segueix

El perill per als partits de centreesquerra és la inclinació, bé cap a la defensa de les estructures tradicionals de la prestació del benestar, o bé cap a la consolidació del proteccionisme, a la vegada que acomoden les demandes dels grups d'interès: una recepta per a la derrota perpètua.

l'argument, com més dèbil és el sentit de pertinença mútua, menys inclinats ens sentim a recolzar un Estat del benestar generós.

De fet, la mida de l'Estat del benestar a Europa s'ha mantingut a uns nivells històricament elevats, fins i tot quan la diversitat de tota mena ha continuat augmentat. Tanmateix, el treball acadèmic dels sociòlegs Robert Putnam i Alberto Alesina apunta cap a l'existència d'una balança negativa entre la diversitat racial i ètnica.

Els efectes combinats de l'afluència creixent, l'envelliment de la societat i l'erosió de la classe històrica i les solidaritats nacionals són susceptibles d'esprèmer el benestar, especialment la despesa social redistributiva.

En el passat, els socialdemòcrates s'han mostrat contraris a enfrontar-se a les qüestions de seguretat i identitat. Assumeixen, de forma prou raonable, que augmentar el perfil d'aquestes preocupacions beneficia la dreta política. L'es-

querra, però, ha de neutralitzar aquests temors i, fins i tot convertir-los en un avantatge.

L'augment de l'individualisme cultural i econòmic

L'argument que les tendències socials estan fent que els individus es mostrin menys inclinats cap a solucions pensades per a la col·lectivitat és omnipresent en el món industrialitzat. La teoria econòmica dicta que a mesura que augmentin les rendes disponibles, les persones voldran invertir una part cada vegada més gran de la seva renda en serveis personals com ara la salut i l'educació. Això crea unes exigències sense precedents, ja que és molt difícil que la despesa en serveis del benestar creixi gaire més que l'índex de creixement de l'economia que s'està registrant. El perill és que els contribuents es revoltin i es neguin a pagar uns impostos més alts, cosa que posaria encara més pressió en els sistemes de benestar.

És molt evident que en els últims cinquanta anys, els individus tenen unes aspiracions cada vegada més grans i que busquen exercir un control més gran sobre les seves vides. Cada vegada més, se senten menys identificats com a ciutadans i es veuen més com a consumidors en els mercats globals.

Fins i tot John Rawls ha reconegut també els límits de les polítiques redistributives nacionals. Als anys 70, argumentava que els principis igualitaris s'aconseguien millor a través de certes formes de democràcia basada en la tinença de propietats o de socialisme liberal, i no d'un Estat del benestar capitalista. La redistribució de rendes *ex post* deixa intactes grans desigualtats en la propietat i el capital humà, perpetuant la desigualtat econòmica. Atorgar prestacions en forma de transferències de rendes és un instrument cada cop menys eficaç a l'hora de garantir la justícia social.

També és més difícil de promoure l'oportunitat i la mobilitat social entre els més pobres: la concentració de pobresa és cada vegada pitjor.

La socialdemocràcia ha de demostrar que està a l'alçada d'un panorama social i econòmic que no para de canviar. La pregunta central és: pot definir un nou sentit de comunitat liberal que reconciliï la set d'autonomia i llibertat d'elecció individual amb els beneficis i les responsabilitats de la comunitat?

104

El repte d'Àsia per a l'estil de vida d'Europa

La transformació econòmica de l'Índia i la Xina té unes profundes conseqüències per a l'estil de vida europeu. Ja existeix una forta aprensió sobre el futur en el món industrialitzat. De fet, existeixen poderosos sectors tant a Europa com a Amèrica que exigeixen un major èmfasi en les polítiques proteccionistes.

Un gir cap al proteccionisme com aquest, però, aïllaria Europa dels mercats globals, en un moment en què estan sent revolucionats per una força productiva asiàtica cada vegada més gran. Això tindria unes conseqüències desastroses a llarg termini per a la capacitat d'Europa per competir en l'economia global i acabaria erosionant els estàndards de vida de la UE.

El dèficit de l'economia del coneixement a Europa també està creixent, tot i que el rendiment del Regne Unit és una mica superior a la mitjana europea: els Estats Units no són l'única

amença competitiva, ja que la Xina i l'Índia estan fent uns grans progressos. Si Europa vol mantenir els seus sistemes de protecció social, haurà d'identificar i construir noves fonts d'avantatge comparatiu.

Actualment, la despesa en investigació dins de la UE es troba repartida entre massa institucions. Als EUA, els òrgans d'investigació són molt més disciplinats i els fons es concentren en un nombre reduït de centres d'excel·lència.

Conclusió

Tots els estats del benestar viables i efectius miren de combinar els tres pilars socials de garantia, inclusió i oportunitat. Aquests són essencials per satisfer els futurs reptes de benestar que hem esbossat en aquesta conferència:

- L'impacte de la diversitat requereix un Estat que fomenti la inclusió;
- L'augment de l'individualisme requereix un Estat que fomenti les oportunitats;
- El repte competitiu d'Àsia requereix un Estat que ofereixi garanties.

Permeteu-me que em centri un moment en les solucions polítiques. En el context dels reptes futurs, l'Estat del benestar del futur caldrà que posi l'èmfasi en les àrees següents:

1. Un contracte molt més explícit establert entre els ciutadans i la societat. La condicionalitat i la transparència dels drets socials s'han d'augmentar si es vol que la gent segueixi pagant, com a mínim, un terç dels seus ingressos a l'Estat. Això requereix un «codi de justícia»⁵ nacional: les prestacions s'haurien de condicionar a un comportament adient, com ara el compromís de buscar feina realment a canvi de la prestació d'atur.

2. Cal tenir més varietat d'elecció per augmentar el control personal en àrees com ara la cirurgia optativa o les escoles, però s'hauria de donar als individus la capacitat d'adaptar els serveis de benestar i serveis públics més directament a les seves necessitats en tot el sistema. L'assistència per als familiars de la tercera edat, el servei de guarderia i l'educació postobligatòria són àrees en les quals caldria realitzar una transferència directa de recursos financers i major control.
3. Cal que identifiquem polítiques que aportin capacitat d'elecció i oportunitats en els serveis públics: actius, tinença de propietat, serveis públics més eficaços i plans d'estalvis per als recent nascuts. El repte és donar forma a un Estat del benestar per a un món en canvi constant i on creix la inseguretat.
4. Caldrà que els estats del benestar se centrin de manera més efectiva en permetre als treballadors més pobres trencar amb unes feines persistentment precàries i mal pagades, passant d'un benestar actiu a un d'activador. Això vol dir protegir la gent (i no només els llocs de treball), dur a terme polítiques actives que preparin els individus per al canvi en el mercat laboral i afegir condicionalitat a les prestacions, combinant responsabilitats amb drets.
5. A l'hora d'identificar noves fonts d'avantatges comparatius, el repte per a Euro-

pa és «activar el coneixement». Es necessiten incentius que aportin més finançament privat a les universitats. La UE hauria d'impulsar un fons que estableixi noves places de professor, aturant la «fuga de cervells» cap als Estats Units.

No només necessitem, doncs, un nou Estat del benestar, sinó anar més enllà del concepte tradicional de l'Estat del benestar per construir un Estat «habilitador» o «facultador». Els riscos del benestar, és evident, estan canviant, el replantejament, però, de moment no ha tingut un abast prou ampli. Hem de transformar la mateixa idea de benestar i, amb ella, la nostra idea preconcebuda de l'Estat del benestar.

«Benestar» és un terme ambigu. Per als socialdemòcrates, defensar l'Estat del benestar equival a guanyar la causa de la justícia social. A mitjan segle XX, el benestar es definia de manera més estreta com la superació dels cinc grans mals: carència, malaltia, ignorància, misèria i ganduleria. Avui, però, el benestar es pot concebre positivament com que recolza la voluntat d'assolir els objectius vitals: un benestar positiu.

Transcripció de la conferència pronunciada a Barcelona el 24 de març de 2006, en acte organitzat per la Fundació Rafael Campalans a la seu del Col·legi d'Enginyers de Catalunya. L'acte comptà amb la participació del conseller d'Economia i Finances de la Generalitat, Antoni Castells, el qual posà l'accent, en la seva intervenció, en demostrar que la competitivitat i el creixement econòmic són compatibles amb l'Estat del benestar.

¹ Consulteu J. Callaghan, «Globalisation and Social Democracy: what difference does it make?», document per a la 51ª Conferència de l'Associació d'Estudis Polítics, 10-12 d'abril de 2001, Manchester, Regne Unit.

² Consulteu C. Hay et. al.

³ Consulteu R. Liddle.

⁴ Consulteu D. Goodhart, «Britain's Glue: the case for liberal nationalism», a Giddens, A & Diamond, P. *The New Egalitarianism*, Cambridge: Polity Press, 2005.

⁵ Consulteu D. Goodhart op. cit.